

Municipalisme i solidaritat. Del discurs a la pràctica.

Claus per integrar la cooperació
internacional en l'agenda dels
governos locals



CONFEDERACIÓN
Fondos de Cooperación y Solidaridad

Índex

Part I

Presentació. Cooperar des del món local: una aposta política transformadora 6

Claus per entendre la cooperació municipal

Capítol 1. El compromís local davant dels reptes globals.....8

1.1. Crisis interdependents, impactes locals9

1.2. Oportunitats des de l'àmbit municipal..... 10

1.3. Lideratge i legitimitat dels governs locals10

Claus per a càrrecs electes i tècnics 12

Capítol 2. La cooperació internacional: orígens, evolució i enfocaments 13

2.1. Definició i principis 13

2.2. Àmbits i modalitats 14

2.3. Dels orígens a l'Agenda 2030..... 15

2.4. Actors principals 18

2.5. Enfocaments transversals: drets humans, sostenibilitat, gènere i pau..... 19

Claus per a càrrecs electes i tècnics22

Capítol 3. El sistema espanyol de cooperació..... 22

3.1. Arquitectura i competències multinivell23

3.2. Models i actors.....25

3.2.1. L'Administració General de l'Estat i els seus òrgans....26

3.2.2. Cooperació descentralitzada28

3.3. Marc legal: Llei 1/2023.....	29
3.3.1. Avenços transversals.....	29
3.3.2. Reconeixement del paper dels governs locals.....	30
3.3.3. Nous espais de coordinació i consulta.....	32
Claus càrrecs electes i tècnics.....	33

Part II

La cooperació local en el marc dels fons de cooperació i solidaritat

Capítol 4. La cooperació com a política pública local	34
4.1. Del diagnòstic local a l'acció global.....	34
4.2. Principis del municipalisme solidari	35
4.3. Consolidar polítiques públiques transformadores.....	37
4.4. Institucionalitzar la cooperació.....	38
Claus càrrecs electes i tècnics.....	40

Part III

Treballar en xarxa. Els Fons

Capítol 5. Fons de cooperació i solidaritat: estructura i funcionament	41
5.1. Una eina col·lectiva des del món local.....	42
5.2. Elements essencials que defineixen un Fons de Cooperació i Solidaritat.....	42
5.3. Diversitat territorial, principis compartits	44
Claus càrrecs electes i tècnics.....	45
Capítol 6. Avantatges de l'adhesió a un Fons.....	46
6.1. Beneficis estratègics per als municipis.....	46
6.2. Del servei tècnic a l'impacte col·lectiu.....	47
6.3. Procediment d'incorporació	48
Claus càrrecs electes i tècnics.....	50

Capítol 7. Cap a una cooperació transformadora.....	51
7.1. Programes i projectes de cooperació.....	51
7.2. Cooperació tècnica.....	54
7.3. Educació per a la ciutadania global.....	55
7.3.1. Una eina per a la transformació social.....	55
7.3.2. Les dimensions de l'educació per a la ciutadania global.....	56
7.4. Emergències i acció humanitària	59
7.4.1. Conceptes i abast	59
7.4.2. Coordinació per a una resposta eficaç.....	60
7.4.3. Possibles actuacions des de l'àmbit local.....	61
7.4.4. L'acció humanitària en contextos de refugi i migració....	62
Claus càrrecs electes i tècnics	63

Part IV

La confederació de fons de cooperació i solidaritat

Capítol 8. La confederació de Fons: la veu col·lectiva del municipalisme	64
8.1. Naturalesa, origen i membres.....	64
8.2. Càrrec de portaveu i interlocució institucional.....	66
8.3. Principis compartits, visió transformadora i reptes comuns.....	67
8.4. Servei de suport als Fons de Cooperació i Solidaritat	68
Claus càrrecs electes i tècnics	72
ANEXOS.....	73
Acrònims	74

Presentació

Cooperar des del món local: una aposta política transformadora

La realitat que vivim ens interpel·la. En un món travessat per crisis climàtiques, desigualtats creixents, conflictes, desplaçaments forçats i reculades democràtiques, es fa més urgent que mai enfortir la solidaritat entre territoris i pobles. La cooperació internacional no és un gest altruista: és una resposta política que busca construir un món més just, sostenible i equitatiu.

Des de la **Confederació de Fons de Cooperació i Solidaritat**, creiem fermament que **els municipis tenen un paper clau en aquest camí**. Per la proximitat a la ciutadania, per la capacitat d'innovació i per la legitimitat democràtica que tenen, els governs locals poden exercir un lideratge actiu en la protecció, defensa i garantia dels drets humans, l'equitat de gènere, la pau i la sostenibilitat, tant en els seus territoris com a escala global.

Aquesta convicció enfonsa les seves arrels en la nostra trajectòria. La Confederació està formada per nou Fons de Cooperació, que canalitzen des de principis dels anys noranta recursos municipals per a la cooperació internacional, l'acció humanitària i l'educació per a la ciutadania global.

Aquesta guia neix amb un propòsit clar: **acompanyar els governs locals —càrrecs electes i personal tècnic— que desitgen implicar-se o reforçar el seu compromís amb la cooperació descentralitzada municipal**. Ho fem des de l'experiència col·lectiva dels Fons de Cooperació i Solidaritat, que des de fa dècades articulen polítiques públiques de cooperació des del món local cap al món global, promovent aliances, projectes, educació transformadora, incidència política i respostes davant de crisis humanitàries i emergències.

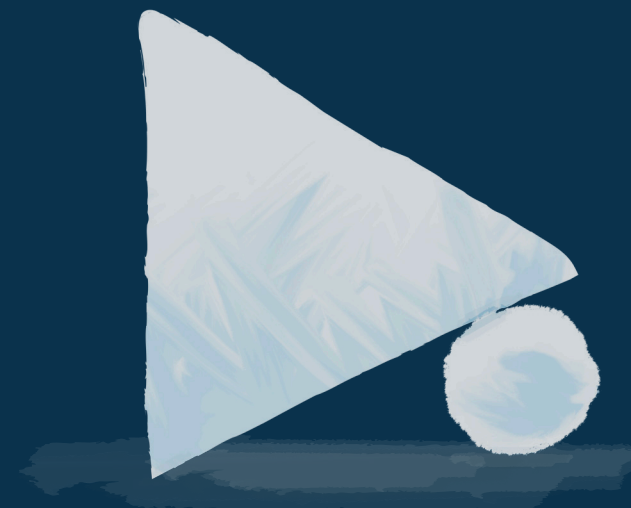
Volem que aquesta guia sigui pràctica, clara i útil. Que serveixi per inspirar, orientar decisions, oferir eines i donar visibilitat al model de treball dels Fons de Cooperació i Solidaritat. Que permeti connectar la reflexió política amb l'acció transformadora, però, sobretot, que **reforci la convicció que cooperar no és una opció secundària**, sinó una fórmula digna i eficaç de fer política des del municipalisme.

Avui més que mai, **cooperar des del local és defensar la democràcia, els drets humans, l'equitat i la justícia global**.

Aquesta guia és una invitació a sumar-se a la solidaritat global

Confederació de Fons de Cooperació i Solidaritat

Maig del 2025



Part I — Claus per entendre la cooperació municipal



Capítol 1

El compromís local davant els reptes globals

Cooperar des del món local és, per sobre de tot, un exercici de responsabilitat compartida. Les ciutats i els pobles són la primera línia on se senten els tremolors d'un món cada vegada més interdependent: allà conflueixen els impactes de la crisi climàtica, les desigualtats, els conflictes i la desafecció democràtica. Però aquest mateix nivell de proximitat converteix els governs locals en valuosos laboratoris de solucions: espais capaços de filar l'experiència quotidiana amb l'agenda global, de traduir la solidaritat en polítiques públiques i de teixir aliances que transcendeixen fronteres.

Aquest capítol s'endinsa, pas a pas, en les raons que sustenten aquesta convicció i mostra que l'acció municipal no és una nota a peu de pàgina de la política global, sinó una de les seves palanques més eficaces.

1.1. Crisis interdependents, impactes locals

Vivim en un món profundament interconnectat. Les grans crisis del segle XXI —el canvi climàtic, les desigualtats econòmiques i de gènere, els conflictes armats, els desplaçaments forçats o l'erosió de la democràcia— no s'aturen a les fronteres. Són desafiaments d'escala global, però amb efectes locals. Per tant, també es poden abordar, i s'han de fer, des del món local.

L'emergència climàtica ja es deixa sentir als nostres municipis amb sequeres prolongades, inundacions sobtades i onades de calor que posen en alerta la gestió de l'aigua, els residus i la salut pública. Les desigualtats —econòmiques, de gènere i també digitals— es materialitzen en bretxes d'accés a l'educació, a les cures i a les oportunitats laborals, la qual cosa aprofundeix l'exclusió social. Els conflictes armats encareixen les matèries primeres, alteren els mercats i reorienten els pressupostos públics, mentre els desplaçaments forçats que generen obliguen les ciutats a garantir refugi digne, convivència intercultural i serveis bàsics. Finalment, l'erosió democràtica que avança a escala global es filtra en l'agenda local, polaritza el debat públic i posa a prova la confiança ciutadana en les institucions.

Es podria pensar que desafiaments com aquests escapen a l'agenda d'un govern local; tanmateix, els efectes que això pot tenir s'inscriuen diàriament en cada barri i en cada regidoria. Precisament per aquesta proximitat, l'escala municipal no és un límit, sinó la plataforma idònia. Els governs locals, lluny d'estar-ne al marge, són actors clau per articular respostes col·lectives, sostenibles i justes gràcies a les competències que tenen, la proximitat a la ciutadania i la capacitat d'innovació democràtica. En aquest context, és imprescindible analitzar com incideixen els desafiaments globals en cada municipi i quines eines ofereix la cooperació descentralitzada per afrontar-los.

Els municipis no estan al marge del món. Al contrari, **són actors clau per construir respostes col·lectives, sostenibles i justes** des de les competències que tenen, la proximitat a la ciutadania i la capacitat d'innovació democràtica.

1.2. Oportunitats des de l'àmbit municipal

Encara que les crisis globals puguin semblar remotes, incideixen de manera tangible en l'acció municipal. Més que una limitació, l'escala local constitueix l'oportunitat idònia per respondre-hi.

Les entitats locals poden actuar sobre moltes causes i conseqüències d'aquests problemes mitjançant les polítiques públiques d'inclusió social, educació, igualtat, medi ambient, participació i cooperació internacional. A més, són espais de proximitat política on es construeix ciutadania i s'enforteixen els vincles comunitaris.

Les ciutats i els pobles són també altaveus dels valors democràtics i la justícia global. A través de la cultura, l'educació i l'espai públic acosten a la ciutadania altres realitats del planeta i teixeixen vincles de solidaritat que enriqueixen tant els qui hi brinden suport com els qui en reben. Per això, la cooperació internacional municipal transcendeix la mera transferència de fons: és una política pública conscient, coherent, que reivindica la corresponsabilitat de tots els territoris en la construcció d'un món més equitatiu, pacífic i sostenible.

1.3. Lideratge i legitimitat dels governs locals

Els governs locals són molt més que gestors de serveis. Són **institucions amb capacitat de lideratge, innovació i transformació social**. La proximitat a la població els permet identificar necessitats, construir consensos i promoure accions concretes amb un impacte alt.

En un món en el qual la desconfiança cap a les grans institucions creix, els municipis s'han consolidat com a espais clau per renovar l'acció pública des de valors democràtics i participatius.

Les entitats territorials s'han compromès històricament amb la realitat global, i ho continuen fent, impulsades per la vocació internacionalista de la ciutadania. Aquesta **solidaritat** es tradueix en accions concretes per acompanyar processos de desenvolupament en altres parts del món, amb el desig de construir un món més just i sostenible. Per això, és clau entendre que la cooperació internacional al desenvolupament, des de l'àmbit local, se sustenta en el principi de solidaritat entre territoris. Aquesta solidaritat es manifesta en el compromís de col·laborar entre si dels governs locals —a escala nacional i internacional— compartint recursos, coneixements i capacitats en condicions de suport mutu, i no de subordinació. D'aquesta solidaritat i en la seva progressió, neix el principi fonamental d'**horitzontalitat** en les relacions de cooperació.



Els governs locals tenen una triple legitimitat per actuar:

- Legitimitat democràtica, com a administracions elegides per la ciutadania.
- Legitimitat social, per la proximitat als problemes reals de les persones.
- Legitimitat política, per la capacitat per definir polítiques públiques i pressupostos que responen al seu context i als seus valors.

Aquest rol es reforça en l'àmbit internacional: els governs locals es poden implicar (i ho han de fer) en les estratègies globals de

desenvolupament sostenible i de cooperació. No només com un apèndix de l'Estat, sinó com a **actors amb autonomia, visió i responsabilitat**.

Des de la realitat municipal són part activa del sistema estatal i internacional de cooperació, fomentant polítiques públiques coherents amb la justícia global, establint relacions de cooperació amb altres regions del món, impulsant propostes d'educació per al desenvolupament i la ciutadania global, i participant en xarxes i aliances internacionals.

La cooperació al desenvolupament i la solidaritat global no poden ser ni un luxe ni un gest simbòlic. Són una **forma concreta de fer política transformadora des del món local**.



Claus per a càrrecs electes i tècnics

La cooperació al desenvolupament no és una competència aliena, sinó una **responsabilitat compartida** que es pot integrar en l'agenda política local.

Les **crisis globals tenen efectes locals**: actuar en clau de solidaritat és una forma de cuidar també les nostres comunitats.

Iniciar una política de cooperació és **possible i necessari**, especialment si es fa amb acompanyament tècnic i en xarxa, com el que ofereixen els Fons de Cooperació i Solidaritat.

El municipalisme té **capacitat transformadora**: amb voluntat política, recursos proporcionals i aliances adequades, qualsevol municipi pot cooperar.

Capítol 2

La cooperació internacional: orígens, evolució i enfocaments

La cooperació internacional no sorgeix només com una eina d'ajuda, sinó com a reflex de com les societats entenen avui el lloc que ocupen en un món interdependent. Comprendre'n les arrels, les transformacions i els enfocaments actuals permet situar-la no només com una política pública, sinó com una expressió concreta de solidaritat global i responsabilitat compartida davant dels desafiaments comuns.

2.1. Definició i principis

La cooperació internacional per al desenvolupament és un component essencial en les relacions internacionals, un instrument estratègic que va més enllà de l'ajuda puntual o de l'assistència immediata. El seu propòsit és abordar les causes estructurals de la pobresa i la desigualtat, promovent transformacions profundes i sostenibles en les societats, especialment aquelles que afronten més desafiaments en el seu desenvolupament econòmic, social, polític i ambiental.

En primer lloc, es tracta d'un **esforç col·lectiu, multidimensional i intersectorial**: estats, governs descentralitzats, organismes multilaterals, organitzacions de la societat civil, universitats i entitats del sector privat conflueixen per fomentar el progrés humà, econòmic i social dels països més vulnerables. A través d'accions concertades —enfortiment institucional, promoció de la governança democràtica, defensa dels drets humans, impuls de la igualtat de gènere i protecció del medi ambient— aquests actors articulen una resposta global als reptes comuns.

En segon lloc, la cooperació constitueix un **compromís ètic i polític**. No és només una estratègia de política exterior ni un mecanisme de transferència de recursos, sinó l'expressió d'un deure amb la dignitat humana, l'equitat planetària i la cura del nostre entorn. Per això, privilegia intervencions de llarg termini

que transformen les condicions que perpetuen la pobresa i l'exclusió, i enforteix un desenvolupament estructural basat en els drets humans i el benestar socioeconòmic.

Finalment, el nucli d'acció descansa en la idea d'una **ciutadania global solidària**, que reconeix la interdependència dels pobles i la responsabilitat compartida davant de reptes com ara la desigualtat, el canvi climàtic, la inseguretat alimentària o els desplaçaments forçats. La cooperació, entesa així, convida els territoris a actuar de manera corresponsable i coordinada, convençuda que cap progrés local no serà sostenible si no contribueix també al benestar col·lectiu del planeta.

2.2. Àmbits i modalitats

La cooperació internacional per al desenvolupament pot adoptar múltiples formes: finançament de projectes, intercanvi de coneixements, assistències tècniques, enfortiment institucional, incidència política, ajuda humanitària i emergències, entre altres. Però el seu veritable valor radica en la generació de consciència crítica i en la seva capacitat per **transformar estructures, relacions de poder i dinàmiques d'exclusió**, tant als territoris d'intervenció com als llocs d'origen.

Per comprendre bé què és la cooperació internacional al desenvolupament és necessari delimitar-ne el significat, distingint-lo de conceptes afins, que presenten matisos particulars que és important aclarir.



- **Cooperació internacional:** El terme "cooperar" significa actuar conjuntament per aconseguir una finalitat comuna. Aplicat a les relacions internacionals, implica la col·laboració entre estats i altres actors per aconseguir objectius compartits en diverses àrees (comerç, cultura, medi ambient, etc.)

- **Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD):** Encara que sovint es confonen, Cooperació Internacional al Desenvolupament i AOD no són sinònims. L'AOD correspon als fluxos financers provinents d'agències oficials (governos estatals o locals i les respectives agències executives) destinats a països en desenvolupament o institucions multilaterals. Per ser considerats AOD, els fons han de tenir com a objectiu principal el desenvolupament i el benestar econòmic dels països receptors i ser de caràcter concessional, amb un component de donació d'almenys el 25%.

- **Cooperació per al desenvolupament:** Concepte més específic que la simple cooperació internacional, perquè el seu objectiu explícit és promoure el desenvolupament humà sostenible, enfortir capacitats institucionals, ampliar drets i erradicar la pobresa. Implica relacions de col·laboració basades en principis d'horitzontalitat, interès mutu, transparència i rendició de comptes.

Per tant, des de la seva versió més transformadora, la cooperació internacional per al desenvolupament no es limita, exclusivament, a transferències econòmiques o tècniques. És una **relació horitzontal, entre iguals, basada en el respecte mutu, l'enfortiment de capacitats locals i la lluita contra les causes estructurals de la desigualtat**. Implica treballar de manera conjunta per garantir drets, promoure democràcies participatives, protegir el planeta i construir pau.

2.3. Dels orígens a l'Agenda 2030

La cooperació internacional té un recorregut històric que ha evolucionat profundament en les últimes dècades. Als inicis, després de la Segona Guerra Mundial, va sorgir com un instrument de reconstrucció i estabilització de regions devastades

pel conflicte. Posteriorment, amb el procés de descolonització, es van multiplicar les relacions d'“ajuda al desenvolupament”, especialment entre països del Nord global i els nous estats del Sud reconeguts com a “tercer món”.

Durant els anys seixanta i setanta, va dominar una lògica **donant-receptor**, amb un fort component assistencialista i vertical, en què els interessos geopolítics eren prioritaris. Se suposava que els països del Nord “ajudarien” els del Sud a seguir el seu camí cap al desenvolupament, sense qüestionar les estructures econòmiques i de poder globals. El 1970 els països més rics del món van fer una promesa solemne, a través d'una resolució històrica de l'ONU: aportar un petit percentatge de la seva riquesa —només el **0,7%** de la renda nacional— en ajuda internacional per contribuir a ajudar els països d'ingressos baixos i mitjans a enfrontar a l'impacte de la pobresa i la fam.

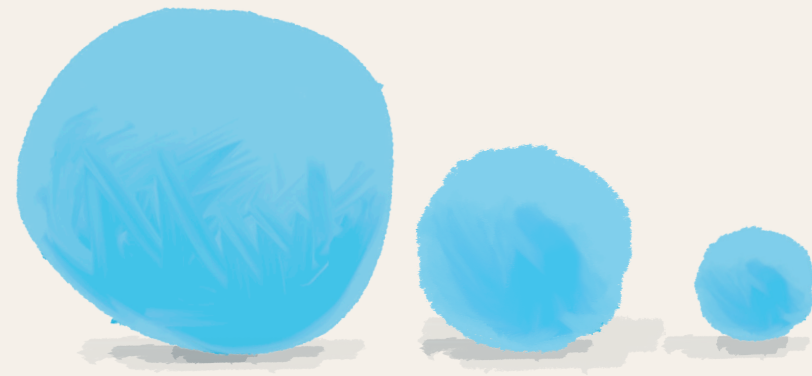
A partir dels anys vuitanta i noranta, van emergir **crítiques dels moviments socials i actors del Sud**, que van exigir una cooperació basada en l'equitat, la sobirania, la justícia i els drets humans. La crisi del deute extern, que es va fer sentir especialment en els casos d'Àfrica i Amèrica Llatina, va representar un fenomen d'una gran importància en el debat sobre la problemàtica del desenvolupament. El concepte de desenvolupament es va començar a ampliar: es van incorporar nocions com el desenvolupament humà, la sostenibilitat, l'enfocament basat en drets i la participació de la societat civil. Es va reconèixer la necessitat de corregir els desequilibris del sistema internacional i d'actuar també sobre les causes estructurals de la pobresa. Al mateix temps, es van començar a desenvolupar experiències de **cooperació descentralitzada**, impulsades per governs locals, regions i actors de la societat civil. Una cooperació descentralitzada que té l'origen històric en els **agermanaments entre ciutats**. Agermanaments que van néixer com a gestos de reconciliació i ajuda mútua, i incorporaven un fort component solidari i assistencialista, i van donar lloc a un autèntic canal ciutadà de soli-

daritat transnacional. El 1985, la **Crida de Colònia** va significar el primer gran reconeixement del paper actiu de les autoritats locals en la cooperació Nord-Sud.

L'any 2000, la comunitat internacional va adoptar els **Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM)**, centrats a reduir la pobresa extrema, encara que amb una visió bastant limitada.

Posteriorment, una fita clau va ser l'aprovació el 2015 de l'**Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)**, que impliquen un canvi profund de paradigma: el desenvolupament ja no es concep com un procés exclusiu del Sud, sinó com un repte comú a tota la humanitat. Amplien la mirada més enllà de la pobresa incloent-hi la sostenibilitat ambiental, l'equitat de gènere, la pau i la justícia. Els ODS interpeleen tots els països i nivells de govern —també els municipis— a actuar de manera coherent per a garantir la justícia social, ambiental i econòmica en un planeta interdependent. Per tant, promouen una visió més integrada i participativa del desenvolupament.

L'Agenda 2030 no és un full de ruta tancat, ni exempta de crítiques. Però sí que és una **oportunitat per construir agendes comunes** i visibilitzar el paper dels municipis en la transformació global.



2.4. Actors principals

El sistema internacional de cooperació està compost per una gran diversitat d'actors amb visions, capacitats i maneres d'actuar diferenciades, cadascun amb les seves funcions i especificitats, entre les quals destaquem:

- **Organismes multilaterals**, com ara les Nacions Unides, la Unió Europea o el Banc Mundial, que defineixen marcs globals, mobilitzen fons a gran escala, articulen acords internacionals i missions específiques
- **Governos nacionals**, que dissenyen polítiques de cooperació, canalitzen recursos, estableixen marcs normatius, estratègies i programes d'ajuda bilateral.
- **Governos descentralitzats**, com ara comunitats autònomes, consells insulars, diputacions, mancomunitats i ajuntaments, que desenvolupen les seves pròpies polítiques de cooperació adaptades a la realitat territorial.
- **Organitzacions de la societat civil (ONGD, sindicats, plataformes, col·lectius)**, que desenvolupen i executen projectes, fan incidència política, promouen la participació ciutadana a través d'iniciatives d'educació per al desenvolupament i la ciutadania global.
- **Universitats i centres de recerca**, que contribueixen al coneixement, l'avaluació i la innovació.
- **Empreses**, que participen en alguns casos a través de la responsabilitat social o d'aliances publicoprivades.



En aquest ecosistema, els governs locals i la cooperació municipal han anat guanyant protagonisme aportant una mirada diferent i complementària basada en la proximitat, l'horitzontalitat, la participació, l'arrelament territorial i la coherència amb les polítiques públiques locals. Un escenari en què els Fons de Cooperació i Solidaritat (dels quals parlarem tot seguit) fa un paper imprescindible per la seva capacitat per generar aliances transformadores.

2.5. Enfocaments transversals: drets humans, sostenibilitat, gènere i pau

La cooperació no es pot limitar al "què" es fa; també importen el "com" i el "per a què". Per això, es reconeixen **enfocaments fonamentals** que orienten l'acció des d'una perspectiva més ètica, eficaç i transformadora. La cooperació es fonamenta en un seguit d'enfocaments que han de guiar totes les intervencions:

Enfocament basat en drets humans

Parteix de la idea que totes les persones són titulars de drets i no beneficiàries passives. Els estats i actors públics han de complir l'obligació de respectar, protegir, defensar i garantir el compliment dels drets humans. Implica prioritzar l'equitat, combatre les discriminacions i empoderar les persones com a subjectes actius del seu desenvolupament.

Des d'aquest enfocament, la cooperació ha de:

identificar les persones com a titulars de drets, reforçar els actors responsables (municipis, ONGD, moviments socials), actuar amb transparència i promoure la rendició de comptes a tots els agents implicats.

Enfocament de gènere i cooperació feminista

Reconeix que la desigualtat entre dones i homes és estructural i requereix mesures transformadores. Va més enllà de la inclusió formal, i exigeix canvis en els rols, les normes, les estructures de poder i l'accés als recursos. Analitza com es creua el gènere amb altres desigualtats (classe, ètnia, edat, orientació sexual, discapacitat...) i proposa estratègies per canviar estructures i narratives.

Des d'aquest enfocament, la cooperació ha de:

incorporar l'enfocament de gènere interseccional en totes les fases, promoure la participació de dones i diversitats, i combatre la violència i la discriminació estructural.

Enfocament de justícia climàtica i sostenibilitat ambiental

Posa límits ecològics al model de desenvolupament. Impulsa formes de producció, consum i relació amb el medi ambient que garanteixin la justícia intergeneracional. La cooperació ha d'assegurar que les seves accions no comprometen el benestar de les generacions futures. Això inclou la sostenibilitat ambiental, social, econòmica i política.

Des d'aquest enfocament, la cooperació ha de:

integrar la justícia ambiental, el respecte als ecosistemes i la lluita contra el canvi climàtic en totes les seves accions.

Enfocament de construcció de pau

Enfocament dirigit a prevenir conflictes, promoure'n la resolució pacífica, i impulsar la cultura i construcció de pau. Reconeix la necessitat d'abordar els conflictes des d'una mirada transformadora: no només posar fi a la violència, sinó construir societats inclusives, democràtiques i lliures de por.

Des d'aquest enfocament, la cooperació ha de:

promoure la mediació, el diàleg, la participació ciutadana i els drets humans com a pilars d'una pau duradora.

Tots aquests enfocaments han de ser transversals en qualsevol acció de cooperació: des del disseny d'un projecte/programa fins a l'avaluació, passant per les estratègies de comunicació o la selecció d'aliances.



Claus per a càrrecs electes i tècnics

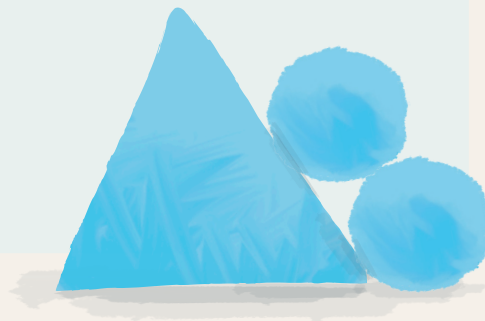
La cooperació internacional ha evolucionat: ja no és “ajuda”, sinó corresponsabilitat

Tots els nivells de govern, incloent-hi els municipis, poden contribuir a la transformació global, i ho han de fer.

Els ODS i els enfocaments actuals ofereixen un marc clar per a una cooperació coherent, ètica i transformadora.

Comprendre els enfocaments no és una qüestió teòrica: és la base per dissenyar polítiques locals amb impacte real.

Incorporar aquests enfocaments des de l'inici millora la qualitat, legitimitat i sostenibilitat de les accions municipals.



Capítol 3

El sistema espanyol de cooperació

La cooperació internacional a Espanya es construeix sobre una arquitectura complexa i descentralitzada que reflecteix tant la diversitat territorial com el compromís democràtic amb la solidaritat global. Aquest capítol analitza com s'estructura aquest sistema multinivell, quins en són els actors clau i quines trans-

formacions ha introduït el nou marc legal a l'hora de consolidar el paper estratègic de les entitats locals en l'agenda global del desenvolupament sostenible.

3.1. Arquitectura i competències multinivell

El sistema espanyol de cooperació per al desenvolupament es pot entendre com un **ecosistema institucionalitzat de solidaritat internacional**, on conflueixen normes, plans estratègics, recursos financers i una constel·lació d'actors públics i socials. L'Estat aporta la direcció política general; les comunitats autònomes despleguen polítiques pròpies adaptades a la seva realitat, i les entitats locals —la rellevància de les quals ha quedat expressament reconeguda en la Llei 1/2023, de cooperació per al desenvolupament sostenible i la solidaritat global— traslladen la cooperació al territori amb capacitat normativa, pressupostària i d'execució directa. Aquest marc legal situa els governs municipals com a actors de ple dret dins del sistema, reafirma la necessitat de la cooperació descentralitzada, i en subratlla el paper insubstituïble en la proximitat a la ciutadania i en la generació d'aliances transformadores. La societat civil, per la seva banda, canalitza la participació ciutadana i la innovació social.

Aquesta trama multinivell funciona a través d'instruments compartits —lleis, plans directors, convocatòries, mecanismes d'avaluació— que busquen harmonitzar prioritats i assegurar la coherència de polítiques. El propòsit fonamental és alinear els esforços de totes les administracions i del teixit social entorn de fites comunes: erradicar la pobresa, garantir els drets humans, impulsar la igualtat de gènere, protegir el planeta i sostenir la pau. La diversitat de visions i capacitats enriqueix el sistema, perquè permet abordar els desafiaments globals des de perspectives complementàries i amb més capillaritat territorial. Tanmateix, aquesta mateixa diversitat obliga a perfeccionar la coordinació, la transparència i la rendició de comptes perquè cada intervenció sumi, eviti solapaments i potencii l'impacte col·lectiu.

L'entramat multinivell es basa en cinc grans pilars que es reforcen entre si:

Pilar 1. Marc normatiu i polític comú. Conformava l'armadura legal i estratègica que orienta la cooperació espanyola. La seva fita més recent és la Llei 1/2023, que eleva l'AOD al 0,7% i atorga reconeixement explícit a la cooperació municipal. Aquest pilar aporta seguretat jurídica i alinea l'acció espanyola amb l'Agenda 2030, de manera que obliga totes les administracions a practicar la coherència de polítiques.

Pilar 2. Diversitat d'actors públics. Del Govern central a les diputacions i ajuntaments —inclosos els Fons de Cooperació i Solidaritat que els agrupen— cada nivell exerceix competències pròpies i complementàries, que cobreixen tot el cicle de la cooperació: diplomàcia internacional, finançament, execució de proximitat i seguiment participatiu.

Pilar 3. Teixit social i acadèmic. ONGD, universitats, sindicats, empreses d'economia social i xarxes ciutadanes sumen especialització tècnica, innovació i control democràtic, per garantir que la cooperació roman connectada a la ciutadania.

Pilar 4. Instruments de planificació i gestió compartits. El Pla director, les estratègies geogràfiques o sectorials, les convocatòries i els sistemes d'avaluació permeten coordinar agendes, mesurar resultats i reduir solapaments.

Pilar 5. Espais d'articulació i diàleg polític. Fòrums com el Consell Superior de Cooperació, la Conferència Sectorial o els consells autonòmics i locals propicien la corresponsabilitat i una veu multiactor cohesionada.

Aquesta estructura fa de la cooperació espanyola un **sistema plural i descentralitzat**, on les entitats locals tenen un **lloc propi i estratègic**.

Els municipis no són "col·laboradors" del sistema, sinó **actors reconeguts** amb capacitat política, institucional i pressupostària per impulsar cooperació des de les seves competències. A més, Espanya és un dels pocs països europeus on existeix una **xarxa consolidada de Fons de Cooperació i Solidaritat** que articulen i enforteixen la cooperació local de manera estable, professional i democràtica.



El protagonisme local

Aquesta estructura atorga a les entitats locals un **paper estratègic i no accessori**. Els municipis disposen de competències normatives, pressupostàries i d'execució directa que els permeten actuar a primera línia davant de la pobresa i la desigualtat. La seva fortalesa es veu reforçada per la **xarxa de Fons de Cooperació i Solidaritat**, organitzacions intermunicipals que canalitzen recursos, professionalitzen la gestió, i generen economies d'escala per a projectes de cooperació, acció humanitària i educació per al desenvolupament i la ciutadania global. D'aquesta manera, la cooperació descentralitzada espanyola combina la capillaritat territorial amb la visió global, i converteix els govern locals en motors d'innovació i coherència dins del sistema.

3.2. Models i actors

Els actors de la cooperació espanyola són diversos i abasten una àmplia gamma d'entitats que participen en el sistema de cooperació per al desenvolupament sostenible i la solidaritat global.

La cooperació espanyola és una complexa xarxa que s'articula en dues grans esferes d'execució.

- **L'Administració General de l'Estat (AGE) i els seus organismes dependents**, responsables de fixar l'estratègia exterior de cooperació, representar-la davant la comunitat internacional i gestionar gran part de l'Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD).
- **La cooperació descentralitzada**, on comunitats autònomes, entitats locals i altres actors territorials tradueixen aquesta estratègia al terreny, enriquint-la amb proximitat ciutadana, innovació i arrelament comunitari.

Els actors que conformen l'arquitectura institucional es poden classificar, segons l'àmbit de competències i actuació, en les categories següents:

3.2.1 L'Administració General i els seus òrgans



3.2.2 Cooperació descentralitzada

La solidaritat internacional “no és subsidiària” de l'AGE, sinó una competència compartida que agafa força al territori:

Nivell / Actor	Instruments i aportacions
Comunitats Autònomes	Les seves competències es basen en la Constitució Espanyola i es desenvolupen a través de lleis i estatuts autonòmics. L'acció que duen a terme s'articula a través de direccions generals o agències autonòmiques amb plans directors, convocatòries pròpies i programes d'educació per a la ciutadania global.
Entitats locals (EL)	Generen aliances; mobilitzen els actors i les capacitats econòmiques i socials, i el coneixement expert, sense oblidar el de les administracions locals, en les àrees en les quals tenen competències i capacitats, i promouen la participació social i la democràcia en l'àmbit local. Són els ajuntaments, les diputacions, els capítols, els consells insulars i les mancomunitats.
Fons de Cooperació i Solidaritat	Són un instrument de les entitats locals. Són organitzacions intermunicipals que agrupen recursos i professionalitzen la gestió de projectes.
Altres entitats territorials	Xarxes de ciutats i partenariats que teixeixen aliances Nord-Sud, Sud-Sud i Nord-Sud-Sud.
Societat civil i acadèmia	ONGD, plataformes, universitats i empreses amb propòsit social coexecuten projectes i generen innovació.

Valor afegit del nivell territorial

- **Capil·laritat:** arriba a realitats socials que escapen a l'acció estatal.
- **Participació:** involucra la ciutadania i reforça l'educació per a la ciutadania global.
- **Flexibilitat:** adapta prioritats globals (ODS) en contextos locals, innovant en temes com ara feminisme, transició ecològica o joventut.

Amb aquest entramat multinivell, la cooperació espanyola combina lideratge estatal i capacitat transformadora territorial, garantint que la política pública de solidaritat s'executa amb legitimitat democràtica, eficiència operativa i proximitat a la ciutadania.

3.3 Marc legal: Llei 1/2023

La **Llei 1/2023, de 20 de febrer, de cooperació per al desenvolupament sostenible i la solidaritat global**, constitueix el marc legal que renova i consolida el sistema espanyol de cooperació. Substitueix la llei anterior, del 1998, i l'adapta als desafiaments actuals i als compromisos internacionals, com ara l'Agenda 2030, els Objectius de Desenvolupament Sostenible, l'Acord de París o els principis d'eficàcia i coherència de polítiques. És una llei que contribueix a fer la cooperació més inclusiva, eficient i alineada amb els reptes globals.

3.3.1 Avanços transversals

Entre les novetats més significatives de la Llei 1/2023 figura, en primer lloc, el compromís d'elevar de manera gradual l'Ajuda Oficial al Desenvolupament fins al 0,7 % de la renda nacional bruta el 2030, xifra que triplica el volum actual i reserva un 10% estable per a acció humanitària en contextos de desastres, conflictes o crisis prolongades. Perquè aquest esforç financer es tradueixi en resultats tangibles, la norma reforça l'AECID —que amplia competències i professionalitza els equips— i consolida el Pla director com a paraigua comú sota el qual

cada comunitat autònoma i cada municipi pot definir les seves prioritats territorials.

En paral·lel, la llei fa un gir qualitatiu en exigir que qualsevol política pública —econòmica, comercial, ambiental o migratòria— sigui coherent amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible i amb la solidaritat global. Aquest mandat s'articula al voltant de principis transversals: l'adopció d'un enfocament feminista que impulsi la igualtat i l'empoderament de les dones, la defensa dels drets humans, la lluita davant del canvi climàtic, i l'èmfasi en la participació ciutadana i l'educació per a la ciutadania global. La transparència i la rendició de comptes deixen de ser mers enunciats i es converteixen en obligacions operatives que han d'acompanyar cada euro invertit i cada acció duta a terme. D'aquesta manera, la Llei 1/2023 no només amplia els recursos disponibles, sinó que redefineix la manera de gestionar-los, situant la justícia de gènere, la sostenibilitat ambiental i la coherència de polítiques al centre mateix del sistema espanyol de cooperació.

3.3.2 Reconeixement del paper dels governs locals

La Llei 1/2023 atorga per primera vegada als governs locals el reconeixement formal com a actors de ple dret dins del sistema espanyol de cooperació: els situa a la mateixa arquitectura que l'Estat i les comunitats autònomes; subratlla que la seva contribució no és subsidiària sinó necessària i complementària, i fa explícita la confiança en la seva experiència, en la legitimitat que els confereix la proximitat a la ciutadania i en la capacitat per impulsar transformacions significatives sobre el terreny. Al mateix temps, legitima els Fons de Cooperació i Solidaritat com les estructures intermunicipals cridades a canalitzar, professionalitzar i amplificar aquesta acció col·lectiva dels municipis.



Per primera vegada, una llei estatal **reconeix expressament els municipis** com a actors del sistema.

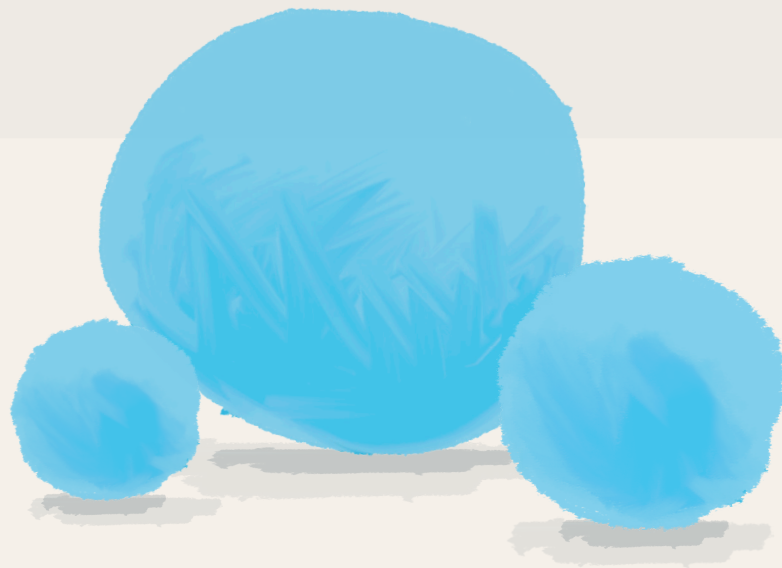
Defineix la cooperació descentralitzada com a **necessària i complementària**, no com a subsidiària.

Posa en valor l'**experiència, legitimitat i capacitat** transformadora de les entitats locals.

Algunes aportacions clau:

- Estableix l'increment progressiu de l'AOD per aconseguir, com a mínim, el **0,7% el 2030**, la qual cosa implica gairebé triplicar l'actual.
- Posa èmfasi especial en **la transparència i la rendició de comptes**, garantint que els fons són utilitzats de manera eficaç.
- Destaquen la **cooperació feminista**, orientada a la igualtat de gènere i l'empoderament de les dones, així com la lluita contra el **canvi climàtic** als països més vulnerables.
- Reconeix la importància de l'**educació per a la ciutadania global**.
- Es destinarà el **10% AOD per a ajuda humanitària**, que protegeix i salva vides entre els més vulnerables que han patit crisis humanitàries provocades per desastres naturals, conflictes o guerres.
- Es **reforma l'AEICD**, amb un compromís per enfortir-ne les capacitats i situar-la al centre del sistema de cooperació.

- Estableix un **pla director** com a marc comú, però deixa marge perquè comunitats i municipis defineixin les seves prioritats.
- Reafirma la necessitat que totes les polítiques públiques (econòmiques, comercials, mediambientals, migratòries, etc.) siguin **coherents amb els objectius de desenvolupament sostenible i la solidaritat global**.
- Incorpora principis clau com la **coherència de polítiques, l'enfocament feminista, els drets humans, la sostenibilitat i la participació**.



3.3.3 Nous espais de coordinació i consulta

Per traduir aquest reconeixement en corresponsabilitat efectiva, la norma habilita nous òrgans de coordinació i diàleg

Òrgans de coordinació i consulta a escala estatal

Consell Superior de Cooperació per al Desenvolupament Sostenible i la Solidaritat Global

Òrgan del Govern per a la coordinació general de les entitats de l'AGE que executen cooperació que vetlla per l'aplicació dels principis de la llei i assegura la participació d'altres actors.

Comissió Interministerial de Cooperació per al Desenvolupament Sostenible i la Solidaritat Global

Instància de coordinació de l'AGE.

Conferència Sectorial per al Desenvolupament Sostenible i la Solidaritat Global

Reforça la participació i coordinació amb les comunitats autònomes i les entitats locals. Contribueix a una actuació més eficaç i coordinada de les diferents administracions..

Claus per a càrrecs electes i tècnics

El sistema espanyol de cooperació **no és jeràrquic, sinó complementari**: cada nivell de govern té funcions pròpies.

La Llei 1/2023 **enforteix la participació dels municipis** i promou una visió integrada del desenvolupament sostenible i la solidaritat.

La **cooperació descentralitzada està reconeguda legalment** i té legitimitat institucional plena.

És fonamental **conèixer els actors del sistema** per teixir aliances eficaçes i construir polítiques coherents.

Part II — La cooperació local en el marc dels fons de cooperació i solidaritat



Capítol 4

La cooperació com a política pública local

L'acció internacional dels governs locals ha deixat de ser una excepció per convertir-se en una expressió concreta de compromís polític i responsabilitat global. Aquest capítol explora com des de la proximitat a la ciutadania i les seves competències, poden impulsar polítiques de cooperació sòlides, transformadores i institucionalitzades, capaces de connectar el món local amb els grans desafiaments globals.

4.1. Del diagnòstic local a l'acció global

Els governs locals són **actors de la cooperació plenament reconeguts**, tant per la legislació espanyola (Llei 1/2023) com per marcs internacionals (Carta d'Aalborg, Agenda 21, ODS, Aliança Europea per al Desenvolupament Local).

El seu paper és clau per diverses raons:

- **Estan prop de la ciutadania** i coneixen de primera mà les prioritats socials.
- Tenen **competències pròpies en matèries estratègiques**: educació, serveis socials, igualtat, mobilitat, medi ambient, residus, cultura, joventut...
- Poden aplicar la cooperació a **tot el cicle de la política local**, des de la planificació fins a l'execució, avaluació i comunicació.
- Promouen valors democràtics, participació ciutadana i transparència.
- Actuen com a **pont entre realitats locals i processos globals**.

Aquest compromís es tradueix en polítiques públiques de cooperació internacional al desenvolupament que formen part d'un projecte de municipi que aposta per la justícia global, la pau, els drets humans i la sostenibilitat. No es tracta únicament d'"ajudar", sinó de transformar.

4.2. Principis del municipalisme solidari

El municipalisme solidari se sosté sobre un grapat de conviccions que orienten l'acció pública més enllà dels projectes concrets. La primera és la **solidaritat entesa com a corresponsabilitat**: els governs locals cooperen perquè se senten part d'un mateix desafiament global davant de la desigualtat, no perquè practiquin una caritat ocasional. A aquesta idea se suma l'aposta per la **justícia global**, que convida a actuar sobre les causes estructurals de la pobresa i no conformar-se a mitigar-ne els símptomes.

La pràctica municipalista també descansa en la **participació democràtica**. La ciutadania no és públic espectador, sinó subjecte actiu que dissenya, decideix i avalua les polítiques de cooperació. Aquest diàleg només funciona quan es conrea la

diversitat intercultural com una riquesa, entenent la relació amb altres comunitats —pròximes o llunyanes— com un intercanvi respectuós i d'aprenentatge mutu.

Dues mirades creuen transversalment qualsevol iniciativa: **la feminista i l'ecològica**. Situar la vida i el planeta al centre obliga a qüestionar desigualtats de gènere, a redistribuir cures i a actuar amb responsabilitat ambiental. Finalment, tot aquest entramat pren sentit si s'ancora en la **territorialitat**: adaptar la cooperació a l'escala i a la realitat concreta de cada municipi, de manera que les solucions globals s'encarnin en polítiques locals coherents i transformadores.

Quan un govern local adopta aquests principis defineix, no només el marc ètic de la seva acció exterior, sinó un horitzó polític que impregna els pressupostos, les aliances i la pedagogia cívica del municipi. A partir d'aquí, cada decisió sobre projectes, partenariats o campanyes de sensibilització deixa de ser un gest aïllat i es converteix en un pas coherent dins d'una estratègia local que aspira a transformar tant el territori com el món al qual està indissolublement unit.

El **municipalisme solidari** no és una categoria abstracta, sinó una pràctica institucional basada en principis polítics que guien l'acció pública internacional dels municipis:

- **Solidaritat com a principi polític**: actuar davant de la desigualtat des del compromís i la corresponsabilitat, no des de la caritat ni l'excepcionalitat.
- **Justícia global com a horitzó**: no n'hi ha prou amb mitigar efectes, cal transformar les causes estructurals.

- **Democràcia local i participació**: la ciutadania ha de ser protagonista, no espectadora. La cooperació local es construeix des de processos participatius.
- **Diversitat com a riquesa**: el diàleg intercultural és clau per construir relacions més simètriques i respectuoses.
- **Feminisme i sostenibilitat**: posar la vida al centre implica adoptar enfocaments de drets, equitat i cura del planeta.
- **Territorialitat**: l'enfocament local del desenvolupament permet adaptar la cooperació a realitats concretes, des de la proximitat i l'arrelament.

Són principis que no reproduïxen dependències ni jerarquies, sinó que construeixen **aliances horitzontals, interculturals i emancipadores**.

4.3. Consolidar polítiques públiques transformadores

Molts municipis tenen voluntat solidària, però traduir aquesta disposició en una política transformadora exigeix decisió, planificació i seguiment. Per aconseguir resultats tangibles es requereix:

1. **Ancoratge institucional**, integrant la cooperació en l'estratègia municipal per garantir continuïtat més enllà de cada mandat.
2. **Recursos estables**, mitjançant un pressupost periòdic que permeti planificar amb projecció pluriennal.
3. **Governança participativa**, articulant consells, fòrums o processos oberts amb teixit social i educatiu.

4. **Avaluació i rendició de comptes**, mesurant impactes, ajustant mètodes i comunicant avanços.
5. **Treball en xarxa**, aprenent i compartint experiències amb altres administracions i plataformes especialitzades.

Els **Fons de Cooperació i Solidaritat** faciliten aquest full de ruta: aporten assessoria tècnica, formació, economies d'escala, legitimitat i credibilitat política, i acceleren així la consolidació d'una cooperació municipal de qualitat i impacte col·lectiu.

4.4 Institucionalitzar la cooperació

La cooperació municipal **no és només un projecte, és una política pública de caràcter transversal**, que s'enforteix si està ben comunicada, articulada i institucionalitzada.

Més enllà de la solidaritat, la cooperació enforteix institucionalment el municipi. És una política estratègica perquè:

- **Genera identitat política i visibilitat pública.**
- **Reforça valors democràtics** com ara l'equitat, la participació i la justícia.
- **Propícia la coherència de polítiques**, reconeix capacitats, i promou la col·laboració i complementarietat de les diferents àrees de competència municipal.
- **Fomenta aprenentatges organitzatius** i vincles internacionals.
- **Connecta amb les noves generacions** i amb els centres educatius.
- **Contribueix a una ciutadania global més activa** i conscient.

Una cooperació eficaç i transformadora no es limita a projectes aïllats; exigeix arrelar en l'organització municipal i dialogar amb altres polítiques. Per a això convé avançar en **tres plans complementaris**.

Pla polític estratègic. El primer pas és situar la cooperació entre les prioritats de mandat mitjançant una declaració plenària que busqui el consens. D'aquí es deriva l'assignació d'una partida pressupostària estable, i la inclusió de fites i indicadors en el pla de Govern. Aquest ancoratge assegura continuïtat més enllà dels cicles electorals.

Pla organitzatiu. La transversalitat s'aconsegueix creant un punt focal o unitat tècnica que coordini les diferents àrees —medi ambient, cultura, joventut, contractació— i garanteixi la coherència de les polítiques. La formació contínua del personal reforça aquesta cultura interna i evita que la cooperació depengui de persones concretes.

Pla comunitari. Obrir la política de cooperació a la ciutadania en multiplica la legitimitat i l'impacte. Consells municipals de cooperació, programes de voluntariat o pressupostos participatius vinculats a projectes internacionals són vies per implicar ONGD, centres educatius i teixit associatiu. En fer-ho, la cooperació deixa de percebre's com una cosa externa i es connecta amb prioritats locals: acollida de persones migrants, transició energètica o igualtat de gènere.

L'adhesió a un **Fons de Cooperació i Solidaritat** facilita cadascun d'aquests passos: aporta assistència tècnica, formació, economies d'escala i el suport d'una xarxa de municipis que comparteixen objectius i aprenentatges.

Claus per a càrrecs electes i tècnics

La cooperació no ha d'estar "al marge", sinó que ha d'estar alineada amb el cor del projecte polític del municipi. Per començar, és necessari:

Voluntat política:

sense ella, no hi ha avanç.

Definició de valors i prioritats:

per què i per a què vol cooperar el municipi.

Assignació de recursos realistes:

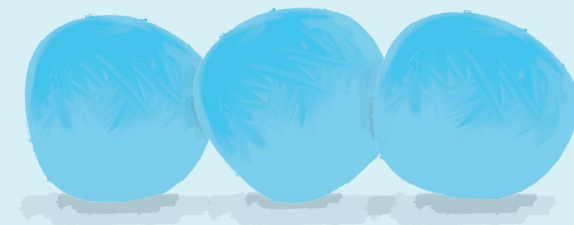
el que és important no és la quantitat, sinó el compromís.

Generar consens polític i assegurar continuïtat més enllà dels cicles electorals.

Formar i implicar el personal tècnic: qui farà efectiva la política.

Connectar amb el territori: ONGD, associacions, centres educatius, xarxes ciutadanes...

Part III — Treballar en xarxa: els Fons



Capítol 5

Fons de Cooperació i Solidaritat: estructura i funcionament

Fins aquí hem vist que la cooperació municipalista pren sentit quan els governs locals uneixen forces, i hem citat diverses vegades els Fons com l'engranatge que fa possible aquesta unió. Aquest capítol mostra com funcionen els Fons de Cooperació i Solidaritat per dins: la naturalesa jurídica, la manera com es financen, com es governen i els principis que comparteixen malgrat la diversitat territorial. Amb aquesta immersió mostrarem per què són la principal eina col·lectiva del municipalisme espanyol i com qualsevol entitat local s'hi pot basar per convertir la voluntat solidària en resultats tangibles.

Els Fons de Cooperació i Solidaritat són estructures vives que enforteixen la capacitat col·lectiva dels municipis en matèria de cooperació, i milloren l'eficàcia, la coherència i la continuïtat de les polítiques públiques.

5.1. Una eina col·lectiva des del món local

Els Fons de Cooperació i Solidaritat són estructures públiques intermunicipals que reforcen la capacitat dels governs locals per exercir una cooperació internacional rigorosa, coherent i sostinguda en el temps. Van néixer a principis dels anys noranta, impulsats per les mobilitzacions ciutadanes que reclamaven destinar l'encara vigent objectiu del 0,7 % de la renda municipal a la solidaritat global; des de llavors s'han convertit en el principal recurs col·lectiu del municipalisme espanyol.

A la pràctica, un Fons de Cooperació i Solidaritat és una aliança d'entitats locals —ajuntaments, diputacions, consells insulars o capítols— que decideixen sumar esforços per materialitzar, de manera compartida, el seu compromís amb la justícia global. Té personalitat jurídica pròpia, caràcter públic i una orientació clarament transformadora. Gràcies a aquesta unió, qualsevol municipi, per petit que sigui, pot participar de manera continuada i coordinada en programes internacionals, aportant part del seu pressupost i disposant del suport tècnic que exigeix la cooperació.

5.2. Elements essencials que defineixen a un Fons de Cooperació i Solidaritat

Encara que cada Fons presenta trets identitaris propis —condicionats per la cultura política, la llengua o la geografia del territori— tots comparteixen uns elements de referència que els fan recognoscibles. Les característiques que defineixen a un Fons són:

- 1. Constitució jurídica:** Inscripció com a associació sense ànim de lucre en els registres oficials corresponents.
- 2. Àmbit territorial:** Cobertura de tota la comunitat autònoma de referència, amb adaptacions específiques per a territoris insulars quan escaigui.

3. Composició social

- Integració majoritària d'administracions locals, independentment del color polític.
- Adhesió formal mitjançant un acord plenari de cada entitat que s'incorpora.

4. Finançament

- Aportacions econòmiques anuals fixades per cada entitat associada.
- Destinació prioritària dels fons: promoció dels drets humans, la pau, la justícia global i el desenvolupament sostenible.

5. Governança interna

- **Estructura política:** assemblea general i òrgan directiu responsables d'aprovar pressupostos, plans de treball i projectes.
- **Estructura tècnica:** equip professional que garanteix la continuïtat i la coherència de les intervencions.

6. Transparència i control:

Auditoria externa anual dels comptes i procediments.

7. Avaluacions periòdiques

per comprovar la consecució de resultats i l'impacte de les accions.

Els Fons de Cooperació i Solidaritat van sorgir com una resposta institucional de diferents ajuntaments a les mobilitzacions socials que demanaven destinar el 0,7% del PIB a cooperació internacional, de manera que permetien articular més eficientment els esforços solidaris de nombrosos municipis.

5.3. Diversitat territorial, principis compartits

Actualment hi ha **nou Fons territorials consolidats** a l'Estat espanyol que representen més de 1.130 entitats locals:

- Fons Català de Cooperació al Desenvolupament
- Fons Valencià per la Solidaritat
- Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació
- Fons Menorquí de Cooperació
- Euskal Fundazioa – Asociación de Entidades Locales Vascas Cooperantes
- Fondo Galego de Cooperación e Solidariedade
- Fons Pitiús de Cooperació
- Fondo Andaluz de Municipios para la Solidaridad Internacional (FAMSI)
- Fondo Extremeño Local de Cooperación al Desarrollo (FELCODE)

Aquesta diversitat territorial dona lloc a diferents models d'organització i funcionament derivats de la mateixa identitat. Tanmateix, els Fons comparteixen característiques que en reforcen la legitimitat i l'eficàcia com a estructura de cooperació:

En la base de funcionament dels Fons se situa el consens polític com a eina que garanteix l'estabilitat institucional i la continuïtat més enllà dels cicles electorals. No oblidem que en els Fons conflueixen institucions governades per diferents partits polítics i que aquesta pluralitat, no només n'avalua la legitimitat, sinó que els converteix en espais de col·laboració intermunicipal on es construeix política pública des de l'acord i el bé comú.

La vocació pública dels Fons fa que promoguin **una rendició de comptes** i una cultura **de la comunicació clara i sistemàtica**, ja que expliquen a la ciutadania per a què i com es coopera, amb dades, resultats i relats.

Els Fons **organitzen el treball de la manera més participativa possible**, articulant diferents fórmules perquè els socis puguin formar part de l'estratègia i les línies de treball que es volen adoptar. D'aquesta manera, el Fons es pot percebre com un element propi, com el mitjà a través del qual es pot dur a terme la política de cooperació desitjada.



Claus per a càrrecs electes i tècnics

Un Fons de Cooperació i Solidaritat és una **eina pública i compartida** que permet exercir polítiques de cooperació transformadores independentment de la capacitat que tingui el municipi.

Incorporar-se a un Fons de Cooperació i Solidaritat ofereix **formació, acompanyament tècnic i legitimitat col·lectiva**.

Afavoreixen la **continuitat institucional**, fins i tot en contextos de canvi polític, gràcies a una governança plural.

Són espais de construcció de polítiques públiques, **no només de gestió de projectes**, i contribueixen a posicionar el municipi a l'agenda global.

El **consens polític** permet construir una política pública que té a la base l'acord i el bé comú.

Avantatges de l'adhesió a un Fons

Qualsevol institució local pot sumar el seu compromís amb la cooperació al de moltes altres entitats locals de la comunitat, amb la intenció d'unir esforços i generar més impacte a les accions que duu a terme. Els Fons de Cooperació i Solidaritat representen aquest espai d'aliança. En aquest capítol s'exposen els avantatges que ofereix formar part d'un Fons i el procés per dur-ho a terme.

6.1. Beneficis estratègics per als municipis

Els Fons representen una manera avançada, democràtica i cooperativa d'exercir la cooperació des del món local. Formar part d'un Fons ofereix avantatges estratègics clars per a les entitats locals en comparació amb una gestió individualitzada i atomitzada de la cooperació:

Enfortiment tècnic i operatiu

- **Accés a experiència i coneixement especialitzat:** els Fons proporcionen als municipis un saber fer consolidat i actualitzat, fruit d'anys de treball en terreny.
- **Professionalització tècnica:** els equips especialitzats dels Fons garanteixen qualitat en la identificació, la formulació, el seguiment i l'avaluació de projectes.
- **Garantia d'execució i seguiment rigorós de projectes:** els Fons asseguren la implementació correcta dels projectes i faciliten la rendició de comptes.
- **Reducció de costos de gestió:** la centralització de processos administratius permet optimitzar recursos i dedicar més fons a les intervencions directes.
- **Aprenentatge compartit i gestió del coneixement:** els Fons promouen l'intercanvi d'experiències i bones pràctiques, la qual cosa crea comunitats d'aprenentatge.

Millora de l'eficàcia i l'impacte

- **Economies d'escala:** la gestió conjunta permet finançar projectes de més envergadura i abast estratègic.
- **Participació en un treball de cooperació coherent i estratègic:** els municipis integren els seus esforços en estratègies col·lectives, cosa que evita la dispersió.
- **Articulació d'experiències i especialització temàtica:** es fomenta l'especialització en àrees clau com ara aigua i sanejament, igualtat de gènere o governança democràtica.

Sostenibilitat i estabilitat institucional

- **Estabilitat i continuïtat en la política de cooperació:** els Fons garanteixen la permanència del compromís solidari més enllà dels canvis polítics locals.
- **Cohesió i suport mutu:** es creen espais de trobada entre entitats sòcies, la qual cosa enforteix el suport mutu i la resolució conjunta de desafiaments.

Projecció externa i capacitat d'incidència

- **Visibilitat i defensa de la cooperació descentralitzada:** els Fons actuen com a plataforma per visibilitzar la importància de la cooperació local a diferents nivells.
- **Incidència política efectiva:** l'acció conjunta multiplica la capacitat d'influir en espais de decisió regionals, nacionals i internacionals.

6.2. Del servei tècnic a l'impacte col·lectiu

Els Fons de Cooperació i Solidaritat no són només plataformes de serveis, són agents polítics i institucionals que construeixen una identitat col·lectiva basada en la solidaritat i la cooperació transformadora. L'impacte que tenen va més enllà del municipi individual i es pot visualitzar en diferents àmbits interrelacionats:

- 1. Projectes amb identitat territorial.** Cada Fons impulsa iniciatives que reflecteixen una visió comuna del territori. Aquestes actuacions conjuguen prioritats locals amb objectius globals i, en fer-ho, enforteixen el vincle entre la ciutadania de cada territori i la cooperació.
- 2. Incidència política conjunta.** En participar en xarxes autonòmiques, estatals i internacionals, els Fons amplifiquen la veu del municipalisme en espais estratègics. Aquesta presència coordinada obre portes —en conferències, fòrums o grups de treball— que en un municipi aïllat li costaria molt franquejar. La influència s'exerceix sobre polítiques públiques, marcs normatius i agendes globals, legitimada per la representativitat de centenars d'entitats locals.
- 3. Governança democràtica exemplar.** Els òrgans de decisió garanteixen una participació política plural. Aquesta barreja garanteix la transparència en la gestió i la rendició de comptes periòdica, alhora que genera confiança entre els socis. El Fons es converteix, així, en un espai de deliberació en què les diferències partidistes es canalitzen cap al bé comú.
- 4. Resposta coordinada davant d'emergències.** Quan té lloc una catàstrofe o esclata una crisi humanitària, el Fons activa protocols que canalitzen l'ajuda de manera àgil i ordenada. No es tracta només de reunir recursos econòmics, sinó de mobilitzar coneixements tècnics, equips humans i canals de comunicació. La coordinació evita duplicitats i assegura que la solidaritat arriba on més es necessita amb la rapidesa que exigeix la situació.

6.3. Procediment d'incorporació

L'adhesió a un Fons és un procediment senzill, però reglat que combina decisió política, mandat pressupostari i acompanyament tècnic:

- 1. Acord plenari d'adhesió.** El primer moviment correspon a l'òrgan de govern de l'Administració local, que ha d'aprovar la incorporació al Fons, acceptar-ne els estatuts i designar la persona representant a l'òrgan de representació de l'organisme. Aquest nomenament recau en un responsable polític, ja sigui a l'alcaldia o a la regidoria que tingui entre els seus càrrecs l'àrea de cooperació.
- 2. Assignació d'una partida pressupostària estable i continuada.** L'Administració local ha d'establir una aportació econòmica per a cooperació, que figuri en una partida específica i permanent. D'aquesta manera s'estableix la claredat de l'objectiu d'aquests fons i se'n promou la continuïtat en el temps. Es recomana que aquest import s'adscriui a una partida de despesa que sigui transversal a tota la institució (administració general, per exemple) per mostrar el compromís global de l'ajuntament amb la cooperació. Quant a l'import que s'hi ha de destinar, cada entitat local ha de valorar aquesta quantia en funció les seves capacitats pressupostàries. Tanmateix, s'ha de recordar la xifra emblemàtica del 0,7% perquè sigui un referent al qual ha d'aspirar.
- 3. Formalització administrativa i econòmica.** El consistori remet el certificat de l'acord plenari i les dades del càrrec electe designat per formar part de l'òrgan de govern del Fons. Aquests tràmits culminen amb la incorporació jurídica de l'Administració local com a entitat associada del Fons. A partir d'aquí, cadascuna procedirà a l'ingrés de l'aportació econòmica.
- 4. Acompanyament per part del Fons.** Una vegada admesa, l'entitat rep suport tècnic per familiaritzar-se amb els procediments d'identificació, seguiment i justificació de projectes. A més, s'ofereix formació específica a càrrecs electes i personal tècnic, de manera que la integració sigui efectiva des del primer exercici pressupostari.

Seguir aquests passos garanteix que l'entrada al Fons sigui **ordenada i transparent**, i estigui **alineada** amb l'estratègia de l'administració corresponent. Amb l'adhesió, el govern local no només accedeix a un recurs de gestió, sinó que s'integra en una comunitat política que potencia l'acció solidària a escala global.

Claus per a càrrecs electes i tècnics

Pertànyer a un Fons de Cooperació i Solidaritat permet exercir la cooperació com a política pública sense necessitat de crear una estructura pròpia.

L'impacte col·lectiu que generen els Fons supera amb escreix la capacitat d'actuació individual de cada entitat local.

L'acompanyament tècnic i polític permet a càrrecs electes i tècnics guanyar confiança, formació i eficàcia en les seves responsabilitats.

No hi ha cooperació petita: la cooperació intermunicipal garanteix l'equitat, la participació i la sostenibilitat.

L'adhesió a un Fons és una decisió estratègica que reforça la identitat política del municipi i el vincle amb la justícia global.

Integrar-se en un Fons requereix **l'aprovació de l'òrgan de govern de l'Administració local**, la designació d'una persona responsable i l'assignació d'una partida econòmica específica i estable.



Capítol 7

Cap a una cooperació transformadora

L'objectiu últim de la cooperació impulsada pels governs locals és resoldre problemes comuns mitjançant polítiques públiques. En aquest sentit, les iniciatives que se secunden constitueixen una de les expressions més visibles i potents del compromís dels governs locals amb la justícia global.

Aquest capítol fa un repàs de les accions concretes que, des de l'àmbit més pròxim a la ciutadania, es poden impulsar per generar impactes sostenibles i transformar amb visió de llarg termini.

7.1. Programes i projectes de cooperació

Un programa de cooperació transformadora és un conjunt integral d'accions i activitats orientades a generar canvis profunds i duradors en una societat o comunitat. Aborda les causes estructurals dels problemes i promou la justícia social. Es pot articular en diferents fases o projectes per assolir els objectius definits en un àmbit territorial concret.

Per garantir-ne la naturalesa transformadora, aquests projectes han de complir tres requisits principals:

- **Alineació amb prioritats locals i corresponsabilitat comunitària.** S'han d'ajustar als Plans de desenvolupament municipal i construir-se amb protagonisme de les comunitats locals. Aquesta participació ha d'implicar la corresponsabilitat de tots els actors que formen part de la vida del projecte.
- **Enfocaments transversals.** Els drets humans, la igualtat de gènere, la sostenibilitat ambiental i la pau han d'impregnar tota la intervenció.
- **Governança local.** La idea d'incidir en polítiques públiques o estructures comunitàries ha de ser fonamental per poder resoldre els problemes comuns.

Així mateix, aquestes iniciatives s'han de vincular amb el territori. És necessari que hi hagi una connexió entre el món local i el món global, entre el desenvolupament aquí i el desenvolupament que estem promovent en un altre lloc del món. Per a això, és imprescindible que la institució local, amb l'acompanyament del seu Fons de Cooperació i Solidaritat, faci una anàlisi del seu entorn geogràfic i dels actors que hi ha per fixar una estratègia. L'objectiu és evitar percebre els programes i projectes que es financen com una cosa aliena a la realitat pròpia.

D'aquesta manera, els programes que se secunden es poden integrar en l'estratègia política municipal (per exemple, en plans de sostenibilitat, igualtat, educació, atenció a persones migrants, gestió de l'aigua...). També es poden vincular al territori a través de campanyes que busquin la implicació i la participació de sectors de la societat relacionats amb el programa (per exemple, activitats amb la comunitat educativa dels centres escolars en projectes educatius, suport a entitats socials del municipi que treballen amb persones migrants). Finalment, han de ser comunicats de manera activa a la ciutadania per a visibilitzar-los.

Els programes i projectes que donen suport a les entitats locals a través dels Fons de cooperació en diferents països comparteixen un seguit de característiques:



- **Enfocament municipalista:** Prioritzen intervencions relacionades amb l'enfortiment institucional local, la igualtat de gènere o la millora de serveis públics bàsics (aigua, sanejament, gestió de residus), el desenvolupament econòmic local i la participació ciutadana, àmbits on l'experiència dels governs locals aporta valor afegit.

- **Concentració geogràfica:** Encara que cada Fons defineix les seves prioritats, es tendeix a concentrar esforços en determinades regions amb vincles històrics, culturals o migratoris amb els territoris d'origen (Amèrica Llatina, Mediterrani, Àfrica subsahariana).
- **Aliances amb socis locals:** Els projectes s'executen generalment en col·laboració amb municipis, associacions de municipis o entitats locals dels països receptors, aplicant principis d'horitzontalitat i corresponsabilitat.
- **Especialització sectorial:** Molts Fons han desenvolupat línies de treball específiques en sectors com ara la gestió de l'aigua, el desenvolupament rural o la governança local, i, per tant, han acumulat coneixement especialitzat i relacions estables amb xarxes d'experts.
- **Projectes pluriennals:** Davant d'intervencions puntuals, s'afavoreixen cada vegada més els programes a mitjà termini (3-5 anys), que permeten abordar processos de canvi estructural.

Aquests programes i projectes se situen dins de la cooperació financera i es poden dur a terme a través de diferents eines: subvencions mitjançant **convocatòries públiques**, subvencions **nominatives** o **convenis de col·laboració**.

Exemples il·lustratius:

- Euskal Fundoa promou el programa **AKUAL** amb institucions públiques, entitats socials i universitats basques, i comunitats centreamericanes. La seva finalitat és desenvolupar infraestructures, formació tècnica, igualtat de gènere i participació comunitària entorn del dret humà a l'aigua.

- El Fons Mallorquí finança un programa triennal a les illes **Bliss Karone (el Senegal)** per millorar els serveis d'evacuació i l'atenció sanitària, amb especial atenció a la salut sexual i reproductiva. La iniciativa inclou la construcció d'un punt de salut i la formació de personal comunitari.
- El Fons Menorquí col·labora amb territoris que —igual que Menorca— tenen la declaració de **Reserva de la Biosfera**. Les seves accions a l'illa Príncipe i a l'illa d'Ometepe (Nicaragua) milloren les condicions de vida en aquests territoris, especialment pel que fa a l'accés a l'aigua potable.
- El Fondo Extremeño desenvolupa un projecte al Paraguai que dona suport a la mancomunitat de Cordillerita en les polítiques de protecció del medi ambient que contribueix a la millora per part dels governs locals de la gestió de residus sòlids, incloent-hi campanyes de sensibilització i informació a la ciutadania.

7.2. Cooperació tècnica

Aquest instrument es basa en l'**intercanvi de coneixements, sabers i capacitats tècniques entre governs locals** del Nord i del Sud global. En aquesta mena de cooperació equips tècnics dels ajuntaments col·laboren per formar, acompanyar i transferir metodologies adaptades a cada realitat local.

La cooperació tècnica és especialment potent quan es busca un enfocament territorial, ja que permet teixir xarxes de col·laboració entre diferents sectors (urbanisme, medi ambient, residus, participació ciutadana...) i garanteix que les lliçons apreses quedaran integrades en l'organització i en el territori més enllà de la vida d'un programa concret.

Alguns Fons desenvolupen programes de cooperació tècnica que permeten compartir experiències en àmbits com ara la gestió pública, la planificació territorial, la igualtat de gènere o la governança local, des d'una lògica d'horitzontalitat i aprenentatge mutu.



Exemples il·lustratius:

- El Fondo Extremeño desenvolupa des de fa més de 18 edicions el programa **Voluntarios Expertos en Cooperación Internacional para el Desarrollo**, que permet la prestació d'assistències tècniques i l'intercanvi de coneixements i experiències entre el món local d'Extremadura i l'Amèrica Llatina.
- El Fons Valencià desenvolupa el programa Especialista **Municipal Voluntari/ària**, que enforteix aliances municipalistes i crea xarxes d'intercanvi i transferència de coneixements entre personal tècnic dels municipis i les mancomunitats de la Comunitat Valenciana i municipis de Bolívia, l'Equador i El Salvador.
- El Fondo Galego tira endavant el programa **Especialistas en cooperar**, en què tècnics i tècniques de municipis gallecs assessoren municipis de Cap Verd, Guinea Bissau i Moçambic oferint formacions a partir del coneixement que tenen en àrees de gestió pròpies dels governs locals.

7.3. Educació per a la ciutadania global

Les accions de cooperació que es desenvolupen en altres països i territoris s'han de complementar amb processos educatius en el nostre propi entorn per avançar cap a societats més equitatives, participatives, solidàries i empàtiques. L'Educació per a la ciutadania global (EpCG) aporta les claus que connecten els dos àmbits de treball.

7.3.1. Una eina per a la transformació social

Es parteix de la idea de ciutadania global com a eix sobre el qual pivota la connexió entre el que passa al nostre entorn, al món local, i els reptes globals que afronta la humanitat. En aquest sentit, l'EpCG és entesa com aquella capaç de generar pensament crític, que promou persones apoderades, que se senten part d'una societat i del seu entorn, i que comparteixen la responsabilitat del que hi passa, que les forma perquè siguin

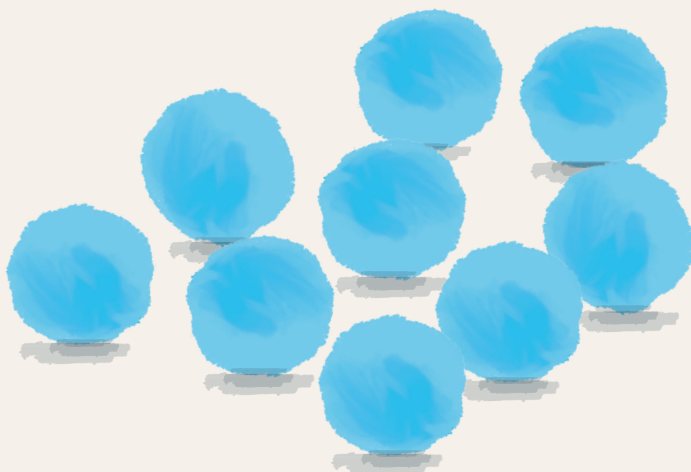
persones actives i compromeses que lluiten pels drets globals i transformen la realitat en la qual viuen.

L'EpCG ha de complementar la cooperació que duen a terme les entitats locals. Qualsevol poble o ciutat, gran o petita, de l'àmbit més rural o més urbà, pot ser educadora des de la pluralitat d'agents que representa. I aquesta realitat més pròxima, liderada per les institucions locals, ha de promoure la justícia social perquè ningú no es quedi enrere.

És una **estratègia política** que enforteix la qualitat democràtica, la cohesió social i la legitimitat de les polítiques públiques locals de cooperació. Es fonamenta en la idea que **la transformació global comença per una ciutadania activa i conscient**.

7.3.2. Les dimensions de l'educació per a la ciutadania global

Els governs locals treballen principalment l'EpCG des de quatre vessants —informació/sensibilització, formació, recerca, incidència/mobilització— i, per la seva proximitat, tenen la capacitat d'articular els diferents actors del territori per oferir respostes que incideixin en els desafiaments globals.



Informació i sensibilització

Es tracta d'acostar a la ciutadania temes com ara la desigualtat, les migracions, el canvi climàtic, el feminisme o els drets humans mitjançant un llenguatge clar i adaptat a cada territori. Cerca mostrar les interdependències i plantejar alternatives. Es pot fer a través de campanyes públiques, fires de solidaritat, exposicions, representacions teatrals o conferències amb el propòsit d'implicar un públic divers.

Ejemplos ilustrativos:

- El *Fondo Galego* integra la EpCG en la acció cultural municipal—entendiendo la cultura como un espacio pedagógico para el pensamiento crítico y la transformación colectiva— con iniciativas audiovisuales multilingües como «Mundo en pausa», que analiza las desigualdades globales desde una mirada aterrizada a la realidad gallega.
- El *Fons Valencià*, por su parte, impulsa el programa «Municipis Solidaris», combinando actividades de formación, exposiciones y teatro social en decenas de localidades e involucrando a toda la comunidad educativa.

Formació

Comporta la dotació d'eines que desenvolupin habilitats i actituds favorables a la participació activa i responsable a la societat. Aquestes accions es dirigeixen a col·lectius com ara professorat, personal sanitari, càrrecs polítics o tècnics municipals, de manera que integrin la cultura de la pau i el respecte als drets humans en l'activitat quotidiana.

Exemple:

- El Fondo Andaluz ofereix cursos formatius a personal tècnic i polític dels governs locals sobre com aplicar iniciatives transformadores davant del canvi climàtic

Investigació

En aquesta dimensió es fomenten la curiositat i una anàlisi més profunda. A través de la recerca, les persones poden explorar les causes i els efectes dels problemes globals; detectar solucions innovadores i fonamentades, i contribuir al coneixement col·lectiu.

Exemple:

- El Fons Català ha creat un observatori sobre la cooperació municipalista a Catalunya que visibilitza els trets més característics del compromís local català i que genera coneixement sobre la cooperació que exerceixen les administracions locals al territori.

Incidència/Mobilització

Aquesta dimensió persegueix influir en les polítiques públiques i en les agendes de decisió per avançar cap a un món més just i sostenible, tant en el territori propi com en àmbits regionals, estatals o internacionals. La incidència local permet utilitzar el poder institucional o simbòlic del municipi per incidir en polítiques públiques, agendes o narratives que afecten la justícia global.

Les entitats locals disposen de diverses eines: aprovació de mocions o declaracions institucionals, participació en xarxes de defensa dels drets humans, organització de jornades tècniques amb experts i societat civil, formació interna en coherència de polítiques, suport a moviments socials i lideratge públic en causes globals com ara la pau, el clima o el feminisme.

Exemples:

- El Fondo Andaluz ha elaborat una guia per a la localització dels ODS a Andalusia, orientada a governs locals i provincials, així com agents socials i entitats de l'entorn. És una **eina per iniciar un procés de localització dels**

ODS amb una perspectiva de proximitat a la realitat territorial, i des d'una doble visió d'aprenentatge basada en l'experiència i en l'acció.

- El Fons Pitiús impulsa el programa «Joves d'Eivissa contra el racisme i la xenofòbia» en quatre instituts de secundària, on l'alumnat, a través de projectes d'aprenentatge-servei, es converteix en agent de canvi per fomentar la convivència intercultural i prevenir actituds discriminatòries.

7.4. Emergències i acció humanitària

Des dels governs locals, la intervenció davant de crisis humanitàries respon a una lògica de solidaritat activa, proximitat amb les víctimes i responsabilitat compartida en un món interdependent. Gràcies a la proximitat amb la ciutadania, les entitats municipals són actors clau per canalitzar el suport, mobilitzar recursos i generar empatia col·lectiva.

Aquest capítol ofereix algunes orientacions sobre com participar de manera eficaç en situacions d'emergència.

7.4.1. Conceptes i abast

L'**ajuda d'emergència** és la resposta immediata que proporciona béns i serveis essencials a les víctimes de catàstrofes naturals, conflictes armats, crisis migratòries, fams o emergències sanitàries. D'altra banda, l'**acció humanitària** té un abast més ampli: a més de l'ajuda immediata i de les operacions prolongades per a persones refugiades o desplaçades internes, engloba la protecció dels drets fonamentals de les víctimes a través de denúncia, pressió política i acompanyament.

L'emergència no és un fet aïllat ni puntual, sinó la conseqüència de vulnerabilitats lligades a estructures socials, econòmiques i polítiques. Per això, els Fons de Cooperació i Solidaritat propugnen un enfocament que connecti la resposta més

immediata amb les fases de rehabilitació, reconstrucció i desenvolupament. Dona, doncs, perspectives de futur, i redueix la vulnerabilitat futura de les comunitats i poblacions afectades.

7.4.2 Coordinació per a una resposta eficaç

L'eficàcia de qualsevol intervenció depèn de la rapidesa, la coordinació entre agents i el coneixement del context. Els Fons de Cooperació i Solidaritat constitueixen una eina estratègica per actuar amb agilitat, transparència i solvència, gràcies a la seva tasca en:

- Identificació de socis fiables sobre el terreny.
- Avaluació i seguiment de les intervencions.
- Elaboració d'informes adaptats a les necessitats dels municipis.
- Control financer dels recursos aportats per les entitats locals.
- Coordinació amb altres actors (Fons, associacions de municipis, ONGD).
- Comunicació a la ciutadania sobre el destí i els resultats dels fons.

Exemple destacat:

- El Fons Mallorca, el Fons Menorca i el Fons Pitiús van fer costat a diversos municipis ucraïnesos afectats pels bombardejos amb roba d'abric, estufes i material per a l'habilitació d'espais de refugi. L'ajuda es va canalitzar a través de l'Associació Europea per a la Democràcia Local (ALDA), xarxa europea de municipis a la qual pertanyen tant els Fons com les localitats receptores.

7.4.3 Possibles actuacions des de l'àmbit local

Les emergències humanitàries solen mobilitzar una gran solidaritat ciutadana que interpel·la les autoritats municipals i que exigeix resposta institucional. Encara que els recursos municipals siguin limitats, les entitats locals poden aconseguir un impacte real si actuen coordinades amb els Fons de Cooperació i Solidaritat.

En primer lloc, les entitats locals, a través dels Fons, poden oferir una resposta amb característiques pròpies. En molts casos, no se centra tant en la intervenció immediata, sinó en una segona fase de rehabilitació i reconstrucció, en la qual s'analitza quina és la resposta més eficaç en coordinació amb altres actors. Així, es connecta l'emergència amb un treball de cooperació al desenvolupament que amplifica l'impacte.

En situacions on la commoció social és especialment elevada i es requereix actuar amb més rapidesa, el consistori pot aprovar una partida econòmica extraordinària i fer campanyes solidàries que multipliquin la recaptació. En aquests casos es recomana prioritzar les transferències de fons a organitzacions ja assentades a la zona afectada, evitant l'enviament de béns materials (aliments, roba, medicaments...) el trasllat i la distribució dels quals solen col·lapsar la logística humanitària; les aportacions monetàries, a més d'arribar abans, dinamitzen les economies locals i garanteixen que s'adquireixen productes realment necessaris.

No menys valuosa és la contribució tècnica. Els governs locals tenen coneixement en àmbits com ara la gestió d'emergències, la salut pública, el sanejament o l'abastiment d'aigua, i poden posar-lo al servei de les comunitats damnificades mitjançant missions d'assessorament articulades a través del seu Fons o de xarxes de municipis.

Exemple destacat:

- El Fons Català, després dels terratrèmols que van assolar el Kurdistan, Síria i Turquia, va convocar als ajuntaments catalans per sumar-se a un programa de reconstrucció. Coordinant-se amb contraparts locals, aquest Fons va canalitzar recursos i assistència tècnica destinats a rehabilitar infraestructures bàsiques, la qual cosa va demostrar l'eficàcia del municipalisme solidari quan actua de manera concertada i estratègica.

7.4.4. L'acció humanitària en contextos de refugi i migració

Els Fons de Cooperació i Solidaritat acumulen experiència en crisis prolongades, com la dels campaments de població refugiada. Es tracta d'assentaments humans organitzats que acullen, durant períodes indefinits, persones desplaçades forçosament dels seus llocs d'origen.

Diversos Fons han establert vincles estables amb els campaments de persones refugiades sahrauís, als quals ajuden mitjançant accions de cooperació, ajuda humanitària, solidaritat política i sensibilització social. Amb els anys, nombroses entitats locals han enviat materials, equips i vehicles, i organitzats els trasllats de manera directa i coordinada als campaments.

Exemple destacat:

- Euskal Fundazioa va constituir el 2023 la Unidad de Coordinación Sáhara, des de la qual promou iniciatives de solidaritat política concertada amb institucions basques i crea un espai comú de cooperació destinat a millorar la vida de la població sahrauí refugiada

Claus per a càrrecs electes i tècnics

Els Fons poden ajudar a **identificar socis fiables, fer el seguiment, rendir comptes i comunicar resultats** amb transparència.

Un programa de cooperació pot ser una palanca per enfortir les polítiques locals.

Els Fons de Cooperació i Solidaritat acompanyen en tot el procés d'execució del programa.

Cuidar la qualitat i la sostenibilitat de les accions, avaluant l'impacte i els processos generats, i promovent la participació activa de la ciutadania i de les comunitats migrants.

Integrar l'EpCG com a part estructural de l'acció municipal, no com a activitat puntual.

Aprofitar l'experiència i l'acompanyament dels Fons de Cooperació, que ofereixen materials, metodologies, suport tècnic i finançament per a activitats de l'EpCG.

La cooperació tècnica promou **l'intercanvi de coneixements, sabers i capacitats tècniques entre governs locals** del Nord i del Sud global.

En una **emergència, respondre amb rapidesa i de manera coordinada és fonamental per ser eficaços**.

Els Fons advoquen per un enfocament que connecti la **resposta immediata** amb les **fases de rehabilitació, reconstrucció i desenvolupament**, per donar perspectives de futur a la població afectada.

Part IV — La confederació de fons de cooperació i solidaritat



Capítol 8

La Confederació de Fons: la veu col·lectiva del municipalisme

Cap municipi no està sol en el compromís amb la justícia global. El municipalisme solidari es fonamenta en una lògica de xarxa, en el treball col·lectiu, i en aliances construïdes sobre la confiança, la corresponsabilitat i la visió compartida. Els Fons de Cooperació i Solidaritat —i la Confederació que els agrupa— són la forma organitzada d'aquest compromís plural i descentralitzat.

8.1. Naturalesa, origen i membres

La **Confederació de Fons de Cooperació i Solidaritat (CON-FOCOS)** és l'espai comú que agrupa els Fons territorials de cooperació existents a l'Estat espanyol. Nascuda de l'impuls dels mateixos Fons, té com a objectiu **enfortir el municipalisme com a actor de cooperació descentralitzada**, articulant una veu col·lectiva que defensa els valors de la solidaritat, la justícia global i la democràcia local.

La Confederació, que neix al setembre del 1995 de la convicció que **el territori és l'espai clau per a la transformació social**, articula un treball coordinat que respecta la independència i iden-

titat pròpia de cada Fons membre. Aquest enfocament permet ampliar-ne l'impacte col·lectiu, defensar interessos comuns, i oferir un marc de col·laboració sòlid i eficient per respondre als desafiaments globals.

El seu origen respon a la necessitat de generar **coordinació estratègica, representació institucional i acció conjunta**, des dels territoris, perquè la cooperació impulsada pels governs locals no sigui fragmentada, invisible ni marginal, sinó transformadora, coherent i amb capacitat d'influència.

La Confederació no és una estructura burocràtica, sinó una **plataforma de cooperació política i tècnica** construïda des de la pràctica quotidiana dels Fons i els seus municipis. Cada Fons manté l'autonomia, però tots comparteixen principis, reptes i visió.

Actualment, CONFOCOS està integrada pels 9 Fons legalment constituïts a l'Estat espanyol: Fons Català de Cooperació al Desenvolupament, Fons Valencià per la Solidaritat, Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació, Fons Menorquí de Cooperació, Euskal Fundoa – Asociación de Entidades Locales Vascaas Cooperantes, Fondo Galego de Cooperación e Solidariedade, Fons Pitiús de Cooperació, Fondo Andaluz de Municipios para la Solidaridad Internacional (FAMSI) i Fondo Extremeño Local de Cooperación al Desarrollo (FELCODE). Tots ells representen més de 1.130 entitats locals associats en diferents comunitats autònomes.

Treballar en xarxa no és només una opció operativa: és una forma ètica i política d'entendre la cooperació. Una forma en la qual la diversitat territorial es converteix en fortalesa, i on cada municipi aporta i rep, aprèn i transforma.

8.2. Càrrec de portaveu i interlocució institucional

La Confederació actua com a **portaveu** i representant oficial de la cooperació municipalista a escala estatal. Desenvolupa un treball sistemàtic enfocat a coordinar accions col·lectives, defensar els interessos específics del municipalisme solidari, i promoure aquest model de cooperació que destaca el valor de l'experiència i les capacitats dels governs locals.

En la funció d'interlocutor, CONFOCOS estableix relacions estratègiques amb institucions estatals, europees i internacionals que comparteixen enfocaments similars, i dona visibilitat al creixent protagonisme dels municipis en la cooperació espanyola. Tanmateix, la Confederació reconeix de manera crítica que aquest protagonisme no sempre ha rebut el reconeixement adequat en els espais de coordinació estratègica ni s'han valorat plenament les potencialitats de l'àmbit local com a actor de cooperació, una situació que la Confederació treballa activament per canviar.

Una fita particularment rellevant en aquesta tasca d'incidència va ser el reconeixement explícit de la cooperació descentralitzada municipal en la nova **Llei de cooperació** (Llei 1/2023, de 20 de febrer), que per primera vegada incorpora formalment el paper fonamental de les entitats locals en l'arquitectura institucional de la cooperació espanyola.

La Confederació ha assumit com a prioritat estratègica fer efectiu aquest reconeixement legal, participant activament en:

- Els òrgans de coordinació i consulta establerts per la llei, com el Consell Superior de Cooperació per al Desenvolupament Sostenible i la Solidaritat Global.
- La Conferència Sectorial de Cooperació.
- El seguiment sistemàtic de les iniciatives derivades de la implementació de la llei, incloent-hi els reials decrets que regulen aspectes específics del sistema espanyol de cooperació.

Aquesta entitat exerceix també un paper crucial en la facilitació de la **coordinació** operativa i l'**intercanvi** de coneixements entre els Fons membres, i genera espais d'aprenentatge mutu que enforteixen les capacitats col·lectives. Aquest paper adquireix una rellevància especial en un context internacional caracteritzat per crisis multidimensionals, transformacions geopolítiques i conflictes que reconfiguren constantment l'escenari de la cooperació, fent més necessària que mai una cooperació descentralitzada municipal sòlida, innovadora i compromesa amb la construcció de societats més justes i igualitàries.

8.3 Principis compartits, visió transformadora i reptes comuns

La Confederació basa la seva actuació en principis essencials: la solidaritat activa, la defensa inequívoca dels drets humans, la independència de criteri, la cerca de consensos que respectin la diversitat, la transparència en la gestió i la voluntat permanent de col·laboració amb actors afins. Aquesta brúixola ètica sosté una visió de cooperació descentralitzada capaç d'avançar cap a un món on totes les persones gaudeixin dels mateixos drets i les mateixes oportunitats, amb independència del lloc on hagin nascut.

En aquest marc de sentit s'alcen els grans reptes del municipalisme solidari: respondre a les crisis multidimensionals —climàtica, social, democràtica— que reconfiguren l'escenari global; aconseguir que la veu local influeixi de debò en l'agenda internacional, i garantir que la cooperació municipal sigui reconeguda i estigui emparada pel sistema espanyol de cooperació. Per afrontar-los, els Fons necessiten més coordinació, més projecció externa i recursos tècnics reforçats: exactament els àmbits on CONFOCOS concentra a seva tasca diària.

8.4. Serveis de suport als Fons de Cooperació i Solidaritat

La Confederació ofereix un conjunt integral de serveis i mecanismes de suport orientats a enfortir l'actuació dels Fons membres i, per tant, dels municipis que en participen. La seva missió inclou agrupar els Fons, impulsar la cooperació descentralitzada, coordinar accions per a l'aprenentatge mutu i ser interlocutor institucional.



La Confederació reafirma el seu compromís de continuar sent un **instrument eficaç al servei dels Fons i els municipis** que aposten per la cooperació internacional, i contribuir des del món local al desenvolupament dels països empobrits i a la construcció col·lectiva d'un futur més just, sostenible i igualitari.

El pla estratègic per al període 2024-2027 s'orienta específicament a respondre als complexos desafiaments globals des de l'àmbit local, mantenint la **unitat d'acció** i els principis fundacionals que van donar origen a la Confederació.

La visió que guia la tasca de CONFOCOS se centra en la **promoció d'una cooperació descentralitzada municipalista transformadora** que contribueixi efectivament al desenvolupament sostenible global, per aspirar a un món on totes les persones, independentment del seu lloc de naixement, gaudeixin dels mateixos drets i les mateixes oportunitats.

Aquest horitzó se sustenta en **valors** essencials que vertebrin tota la seva actuació: solidaritat activa, compromís inequívoc amb els drets humans, independència en els posicionaments, recerca de con-

sensos que respectin la diversitat, transparència en la gestió i vocació permanent de col·laboració amb actors afins.

CONFOCOS. Pla Estratègic 2024-2027

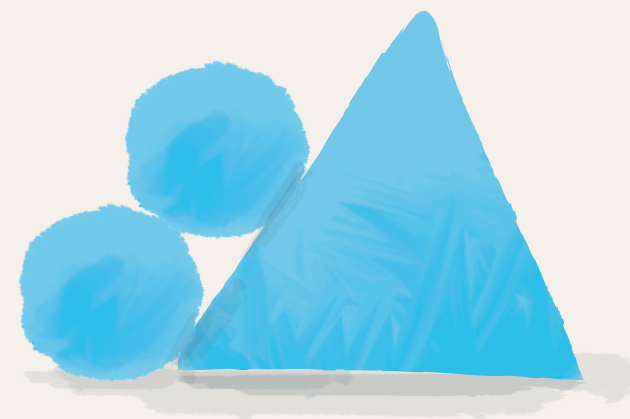
Entre els principals **serveis i suports** que CONFOCOS posa a la disposició dels Fons i dels municipis destaquen:

Àrea	Serveis i suports de CONFOCOS
Coordinació i articulació entre Fons	<ul style="list-style-type: none">➤ Coordinació d'iniciatives conjuntes: La confederació facilita plataformes de col·laboració entre diferents Fons per al disseny i l'execució de projectes integrats i campanyes de sensibilització amb abast estatal, la qual cosa permet més eficiència en l'ús de recursos i un impacte ampliat de les intervencions.➤ Participació en xarxes i fòrums internacionals: Ajuda a la integració dels Fons en espais rellevants de coordinació, fet que potencia la projecció internacional de la cooperació municipalista i la seva influència en la definició de polítiques globals.➤ Extensió territorial del model de Fons: Promou activament la creació de nous Fons en territoris on encara no estan presents, compartint metodologies, lliçons apreses i suports tècnics per a la constitució i el desenvolupament inicial.

Àrea	Serveis i suports de CONFOCOS
Representació, defensa i incidència	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Representació institucional i defensa d'interessos: Actua com a portaveu dels Fons davant d'institucions públiques, defensant el valor de la cooperació municipal. ➤ Incidència política i monitoratge normatiu: Assegura que les necessitats de la cooperació local es reflecteixen en els marcs normatius i els espais de decisió.
Gestió del coneixement i metodologies	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Intercanvi d'informació i gestió del coneixement: Promou transferència d'experiències, bones pràctiques i comunitats d'aprenentatge entre Fons membres. ➤ Generació d'estàndards i eines metodològiques: Desenvolupa eines tècniques compartides per optimitzar recursos i millorar la qualitat de les intervencions, la coherència i l'avaluació de les intervencions municipals de cooperació.
Enfortiment tècnic de la cooperació municipal	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Impuls a la cooperació tècnica municipal: Sistematització i enfortiment de pràctiques basades en l'intercanvi horitzontal de coneixements, tecnologies i experiències entre governs locals, la qual cosa potencia la transferència de capacitats tècniques per a la millora de la gestió pública local i la qualitat dels serveis municipals. Identificació i connexió entre demandes específiques de municipis de tercers països i perfils tècnics disponibles a través de la xarxa de Fons. ➤ Enfortiment institucional: Treballa per garantir la seva pròpia sostenibilitat institucional i operativa, consolidant equips tècnics especialitzats i establint aliances estratègiques amb institucions clau del sistema de Cooperació.

Àrea	Serveis i suports de CONFOCOS
Enfocaments estratègics i temàtics	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Promoció de la cooperació feminista des del món local: Impulsa línies específiques orientades a enfortir la participació paritària de les dones en els espais de decisió política local i a construir relacions de cooperació horitzontal entre líders dones de diferents contextos. ➤ Desenvolupament de comunicació per al desenvolupament: Implementa estratègies innovadores que posen en valor la cooperació descentralitzada local i enforteixen la identitat corporativa de la confederació.

En consolidar aquests principis i serveis, CONFOCOS reafirma el seu paper com a referència estatal en l'articulació del municipalisme solidari i garanteix que la veu dels governs locals continuï influint de manera decisiva en l'agenda global de desenvolupament sostenible.



Claus per a càrrecs electes i tècnics

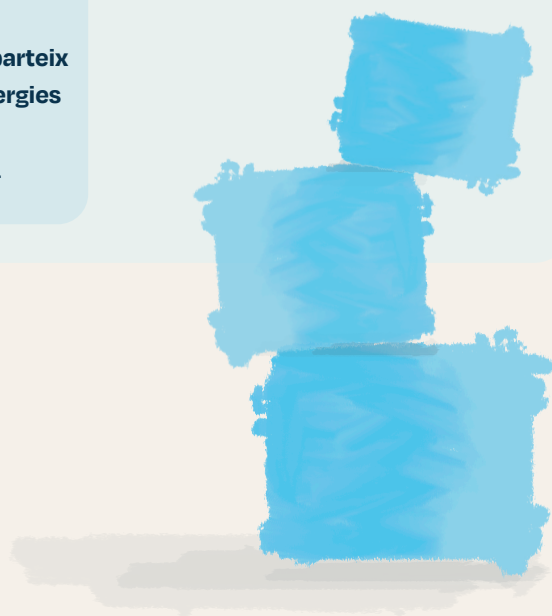
La Confederació representa **cada territori** en l'àmbit estatal i internacional quan forma part d'un Fons.

És un espai d'enfortiment institucional que **cuida tant la pràctica tècnica com el discurs polític** de la cooperació municipalista.

La Confederació **coordina estratègies comunes, comparteix aprenentatges, i genera sinergies** que milloren l'eficàcia i la sostenibilitat de les accions.

Estar integrat en un Fons que forma part de CONFOCOS **amplia l'impacte polític i tècnic**, fet que permet incidir més enllà del territori.

Participar en CONFOCOS permet als governs locals **influir en polítiques públiques de cooperació des d'una veu col·lectiva, legitimada i professional**.



Cooperar és fer política transformadora des del món local

La cooperació descentralitzada municipal no és una qüestió de poca importància ni una concessió simbòlica. Constitueix una política pública amb plena legitimitat democràtica i un profund poder transformador. A través seu, els governs locals assumeixen la seva part de responsabilitat en la construcció d'un món més just, equitatiu, sostenible i en pau.

Els **Fons de Cooperació i Solidaritat**, formats per ajuntaments, diputacions, mancomunitats, consells i capítols, són les estructures que fan possible que tot això passi; són l'instrument que converteix aquests principis en accions tangibles. Ofereixen suport tècnic, acompanyament polític i una visió compartida que permet a municipis de qualsevol grandària sumar-se a una causa comuna amb impacte global.

Aquesta guia pretén servir de referència pràctica i política per als qui, des de l'Administració més pròxima, desitgen impulsar la transformació i contribuir a canviar el món. Ofereix marcs conceptuals, eines metodològiques, exemples inspiradors i claus operatives, però, abans de res, reforça la convicció que el **poder local** —ben organitzat i connectat— **pot ser motor de canvi global**.

Avui, més que mai, quan les crisis climàtica, social, democràtica i humanitària s'entrellacen, es necessiten governs locals valents que mirin més enllà dels seus límits administratius i compreguin que el benestar del seu veïnatge depèn també del benestar del conjunt del planeta. Cooperar implica exercir la responsabilitat política des de la proximitat amb consciència global; significa planificar, actuar i avaluar amb justícia; exigeix comunicar amb transparència i vincular-se a una comunitat compromesa amb el present i el futur comuns.

El municipalisme solidari no és ni una utopia ni una quimera: ja està en marxa. Decidir cooperar és optar per la transformació; fer-ho en xarxa multiplica l'abast d'aquesta decisió. **Des del món local, pel món global, amb visió, valors i compromís**, l'acció municipal continuarà obrint camins cap a un món més digne per a totes les persones.

ACRÒNIMS		
AECID		Agència Espanyola de Cooperació Internacional
AGE		Administració General de l'Estat
AOD		Ajuda Oficial al Desenvolupament
CA		Comunitats autònomes
DGPOLDES		Direcció General de Polítiques de Desenvolupament Sostenible
EL		Entitats locals
EpCG		Educació per a la ciutadania global
FIAP		Fundación para la Internacionalización de las Administraciones Públicas
MAEUEC		Ministeri d'Afers Exteriors, Unió Europea i Cooperació
OCE		Oficines de Cooperació a l'Exterior
ODS		Objectius de Desenvolupament Sostenible
ONGD		Organització No Governamental al Desenvolupament
SECI		Secretaria d'Estat de Cooperació Internacional



CONFEDERACIÓN

Fondos de Cooperación y Solidaridad



Amb la col·laboració de:

